

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Justyna Gluba

Jadran Film.

Między kinem chorwackim a jugosłowiańskim

Niniejsza rozprawa doktorska jest próbą odtworzenia tego, co składało się niegdyś na wielki sukces Jadran Filmu, wytwórni filmowej powstałej w 1947 roku w Zagrzebiu. Powstawanie wytwórni w republikach tworzących niegdyś Jugosławię stanowiło element składowy wielkiej polityki kulturalnej Josipa Broz Tity. Jak sugeruje sam tytuł planowanej rozprawy – istniało pewne napięcie między tym, co chorwackie, a tym, co jugosłowiańskie. Czy socjalistyczna Chorwacja mogła więc stworzyć kino narodowe, które byłoby choć trochę autonomiczne? Zarówno działalność Jadran Filmu, jak i osadzenie go w jugosłowiańskim systemie kultury, pozwalają spojrzeć nań jako instytucję zarazem jugosłowiańską i chorwacką. Praca została podzielona na wstęp, pięć rozdziałów oraz zakończenie. Pierwsze trzy rozdziały stanowią teoretyczne omówienie polityki kulturalnej Komunistycznej Partii Jugosławii, historii kinematografii jugosłowiańskiej oraz historii Jadran Filmu. Rozdział czwarty oraz piąty zostały poświęcone analizie tekstualnej i kontekstualnej wybranych filmów. W pracy wykorzystano źródła archiwalne, wydawnictwa zwarte oraz artykuły z czasopism i monografii. Podstawowym źródłem informacji były publikacje w języku chorwackim oraz serbskim, w mniejszym stopniu – polskim i angielskim. Praca została także wpisana w kontekst teorii kina narodowego (co omówiono we wstępie).

W rozdziale pierwszym, stanowiącym element części teoretycznej pracy, omówiono politykę kulturalną KPJ. Szczególny został położony na te zagadnienia, które później odżyły się na twórczości filmowej jugosłowiańskich reżyserów. Zwrócono więc uwagę na ideę samorządności, walkę z powojennym zacofaniem i analfabetyzmem czy rozwój turystyki nad Morzem Adriatyckim. Podjęto także próbę zwięzłego omówienia administracyjnego i propagandowego działania partii jugosłowiańskiej tak, by łatwiej zrozumieć politykę kinematograficzną.

W rozdziale drugim omówiono najważniejsze zjawiska w kinematografii jugosłowiańskiej. Wpisanie działalności Jadran Filmu w szerszy, jugosłowiański kontekst, stanowi jedno z pytań badawczych niniejszej pracy. Skupiono się więc na powojennym

powstawaniu struktur kinematograficznych oraz specyficznym dla Jugosławii samorządowym zarządzaniem kinematografią. Ta część pracy wydaje się strategiczna ze względu na postawioną w tytule pracy tezę – czy poszczególne republiki Jugosławii, a zwłaszcza Chorwacja, miały szansę stworzenia kinematografii narodowych, czy pod wodzą Marszałka Tity można było w ogóle mówić o kategorii „narodowego” lub „swojego”.

W trzeciej części przybliżono historię Jadran Filmu, odwołując się do postawionych w poprzednich rozdziałach tez, a także traktując go przede wszystkim jako instytucję wszechstronną, współtworzącą niegdyś potęgę kulturalną Jugosławii. Skupiono się przede wszystkim na twórcach, którzy od samego początku istnienia wytwórni, byli z nią związani, ale także na finansowaniu, dystrybucji, koprodukcjach czy współpracy z innymi studiami filmowymi na terenie Jugosławii. W tym rozdziale w największym stopniu wykorzystano archiwalia z Archiwum Państwowego w Zagrzebiu oraz Archiwum Miasta Zagrzebia.

Rozdział czwarty tworzą w głównej mierze analizy tekstualne i kontekstualne filmów wyprodukowanych przez Jadran Film, a które to filmy zawierają najwięcej elementów „jugosłowiańskości”. Rozdział ten oraz następny podzielono na kręgi tematyczne. W rozdziale czwartym jest to walka z analfabetyzmem, rozwój przemysłowy, konsumpcjonizm oraz samorządność. Omówione filmy zostały wpisane w szerszy kontekst polityczny i kulturalny.

Ostatni rozdział stanowi kluczowe dla niniejszej rozprawy podsumowanie, ale także, odwrotnie niż w rozdziale poprzednim, stanowił próbę analizy tego, co w Jadran Filmie „narodowe”, „chorwackie”. Dzięki wcześniejszym odwołaniom do definicji kina narodowego, a także na podstawie zebranych materiałów, próbowano rozstrzygnąć, czy Jadran Film to instytucja z chorwackimi, czy jugosłowiańskimi korzeniami. Tutaj, podobnie jak w rozdziale czwartym, podzielono rozdział na kręgi tematyczne dotyczące filmów o NDH oraz filmów „powiosennych”, czyli tych, które powstały po Chorwackiej Wiośnie i wpisują się w kontekst burzliwych zmian społecznych i politycznych lat 70.

Rozstrzygnięcie dylematu, czy Jadran Film był w okresie jugosłowiańskim wytwórnią chorwacką czy jugosłowiańską wydaje się być dla badacza niemożliwe. Wydaje się jednak, że nie istnieje sposób na całkowite oddzielenie którejkolwiek z wytwórni byłej Jugosławii od kontekstu jugosłowiańskiego. Podobnie zagrzebski Jadran Film, który – z jednej strony wpisywał się w struktury administracyjne federacji, z drugiej zaś – dążył do względnej autonomii, szczególnie jeśli chodzi o tematykę podejmowaną w filmach. Szczególnie od 1971

roku filmy zyskiwały wyrazistszy, narodowy (chorwacki) akcent, chociażby poprzez częste umieszczanie akcji filmów w Zagrzebiu.

Kultura miała stanowić czynnik spajający wielokulturowość Jugosławii, w myśl słów Josipa Broz Tity, że ma ona za zadanie „umacniać jedność i braterstwo Serbów, Chorwatów oraz Muzułmanów w Bośni i Hercegowinie, a także wszystkich narodów i narodowości zamieszkujących socjalistyczną Jugosławię”. Stąd też wiele koncepcji teoretycznych, prac publicystycznych, ale także działań praktycznych było poświęconych tworzeniu, wzmocnieniu i opisywaniu kultury jugosłowiańskiej, w duchu jugo-socjalizmu łączącej kultury poszczególnych republik. Niniejsza praca stanowi więc jedynie część takich omówieni, a zarazem otwiera drogę do kolejnych analiz.